

**В. Крат**, кандидат юридичних наук, асистент кафедри цивільного права № 1 Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого

## Нетиповість у цивільному праві: історія та сучасність

Зміна економічних умов і застосування в законодавстві нових правових конструкцій змушує до критичного погляду на певні непохитні аксіоми в науці. Хоча це може викликати заперечення, мовляв, саме доктрина повинна аргументувати, чи доречно впроваджувати певне правило, але регулювання суспільних відносин за допомогою якісно інших інститутів є поштовхом до аналізу та обґрунтування тих правових моделей, що застосовуються практикою.

Окрім того, в сучасних умовах висувуються якісно нові вимоги до розвитку та регулювання суспільних відносин, на які не завжди вчасно і адекватно реагує право. У цьому разі над правовою сферою невпинно тяжіє «данина» використання для правового регулювання суспільних відносин «класичних» правових засобів, під які «підлаштовуються» нові відносини. Тому цілком обґрунтовано І. Спасибо-Фатеєва вказує, що дотепер юридична наука не виявляє яких-небудь тенденцій до того, щоб подолати гіперконсерватизм і запропонувати такі правові засоби, які могли б бути не просто адекватними економічному і суспільному вектору, а концентровано направляти його потенціал на благо розвитку цивілізації<sup>1</sup>.

Напевне, саме це зумовило інтенсивну появу в доктрині різноманітних своєрідних термінологічних понять, за допомогою яких учені намагаються розкрити або пояснити, чи згрупувати деякі правові явища з позицій нетиповості, невідповідності тим правовим засобам, що застосовуються для регулювання певних суспільних відносин. *Exempli gratia* про це свідчить використання у доктрині таких термінів як: «аномалії»<sup>2</sup>, «нетипові явища»<sup>3</sup>, «нетиповий

<sup>1</sup> Спасибо-Фатеєва І. В. Новейшие тенденции переосмысления сущности юридического лица / И. В. Спасибо-Фатеєва // Гражданское законодательство. Статьи. Комментарии. Практика / под. ред. А. Г. Диденко. – Алматы, 2009. – Вып. 33. – С. 227.

<sup>2</sup> Див.: Аномалії в цивільному праві України : навч.-практ. посіб. / відп. ред. Р. А. Майданик. – К., 2007. – 912 с.

<sup>3</sup> Див.: Мирошниченко Т. Н. Нетипичные явления в советском праве : автореф. дис. на соискание степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «теория и история государства и права; история политических и правовых учений» / Т. Н. Мирошниченко. – Харьков, 1985. – 24 с.

інститут»<sup>1</sup>, «нетипова конструкція»<sup>2</sup>, «квазіюридична особа»<sup>3</sup>, «квазіпублічна корпорація»<sup>4</sup>, «квазінеурядова організація»<sup>5</sup>, «квазіорган квазіюридичної особи»<sup>6</sup>, «квазісуб'єктне утворення»<sup>7</sup>, «квазігроші»<sup>8</sup>, «нетипові об'єкти інтелектуальної власності»<sup>9</sup>, «квазівиключне право»<sup>10</sup>, «квазіобов'язки»<sup>11</sup>, «нетипові договірні відносини»<sup>12</sup>, «нетипова договірна конструкція»<sup>13</sup>.

Нетиповість необов'язково відзначається вживанням незвичних та не властивих цивілістиці термінів<sup>14</sup>, вони лише можуть додатково під-

<sup>1</sup> Див.: Садиков О. Н. Нетипичные институты в советском гражданском праве / О. Н. Садиков // Сов. гражданское право. – 1979. – № 2. – С. 32–39.

<sup>2</sup> Див.: Крат В. І. Коментар статті 1228 Спадкування права на вклад у банку (фінансовій установі) / В. І. Крат // Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців) / за заг. ред. проф. І. В. Спасибо-Фатеевої. – Х., 2009. – Т. 12 : Спадкове право. – С. 134.

<sup>3</sup> Див.: Головизнин А. Некоторые вопросы участия в гражданском обороте органов государственной власти (местного самоуправления) / А. Головизнин // Хозяйство и право. – 1999. – № 6. – С. 61–62.

<sup>4</sup> Див.: Козлова Н. В. Понятие и сущность юридического лица. Очерк истории и теории : учеб. пособие / Н. В. Козлова. – М., 2003. – С. 240.

<sup>5</sup> Див.: Руководство по разработке и применению законов, регулирующих деятельность гражданских организаций / Леон Айриш и др. – Алматы, 2006. – С. 123.

<sup>6</sup> Див.: Андреев Ю. Н. Участие государства в гражданско-правовых отношениях / Ю. Н. Андреев. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2005. – С. 33.

<sup>7</sup> Див.: Любимов Ю. С. Квазисубъектное образование в гражданском праве / Ю. С. Любимов // Правоведение. – 2000. – № 6. – С. 98–125.

<sup>8</sup> Див.: Тихомирова Л. В. Юридическая энциклопедия / Л. В. Тихомирова, М. Ю. Тихомиров ; под ред. М. Ю. Тихомирова. – М., 1997. – С. 198.

<sup>9</sup> Див.: Жуков В. И. Правовой режим нетипичных объектов интеллектуальной собственности / В. И. Жуков // Правовое государство. Проблемы правотворчества. – Тарту, 1989. – С. 191–197.

<sup>10</sup> Див.: Дозорцев В. А. Информация как объект исключительного права / В. А. Дозорцев // Дело и право. – 1996. – № 4. – С. 27–38.

<sup>11</sup> Див.: Мица Ю. В. Коментар статті 14 Виконання цивільних обов'язків / Ю. В. Мица // Цивільний кодекс України : Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців) / за заг. ред. проф. І. В. Спасибо-Фатеевої. – Х., 2010. – Т. 1 : Загальні положення. – С. 157.

<sup>12</sup> Див.: Ойгензихт В. А. Нетипичные договорные отношения в гражданском праве : учеб. пособие / В. А. Ойгензихт. – Душанбе, 1984. – 128 с.

<sup>13</sup> Див.: Костюк И. В. Нетипичные договорные конструкции в сфере электронной торговли / И. В. Костюк // Законы России: опыт, анализ, практика. – 2009. – № 1.

<sup>14</sup> Див.: Спасибо-Фатеева И. В. Новейшие тенденции переосмысления сущности юридического лица / И. В. Спасибо-Фатеева // Гражданское законодательство. Статьи. Комментарии. Практика / под ред. А. Г. Диденко. – Алматы, 2009. – Вып. 33. – С. 227–245.

креслювати особливість, подібність або схожість певного правового явища, його розвиток чи невідповідність із позицій сучасних засобів правового регулювання. Антиподом такого використання є невпинне тяжіння в сучасних наукових дослідженнях до використання цих термінів, з метою показати відсутність тривіальності та наявність евристичності. Втім це не завжди відбувається вдало та послідовно, що досить часто призводить до еклектичності отриманого результату.

Слід зазначити, що сучасна доктрина перебуває лише на етапі констатації необхідності пояснення феномену нетиповості без висування адекватних та обґрунтованих пропозицій щодо його ролі у цивільному праві. Це, зокрема, пов'язано з відсутністю самого розуміння нетиповості, аналізу сутнісного її аспекту, взаємозв'язку та впливу на суміжні правові явища. Хоча є очевидним, що вона потребує не тільки змістовної визначеності, а й формально-логічної, розрахованої на стабільне практичне застосування.

Тому існує безсумнівний інтерес простежити як еволюцію нетиповості в період римського приватного права, так і вплив сформованих поглядів на сучасний розвиток деяких інститутів цивільного права.

Безумовно, кожен дослідник намагається, особливо в сучасних умовах, показати історичну взаємозалежність та обумовленість деяких правил з позицій римського приватного права. Разом із тим слід однозначно розуміти, що такий процес є іманентно контрадикторним та містить відбиток впливу коментаторства і відсутності цілісних першоджерел римського приватного права. Тим не менше, він дозволяє з певною мірою умовності простежити формування окремих цивілістичних конструкцій в їх історичному генезисі, й зокрема з точки зору нетиповості.

Однією з історичних форм вираження нетиповості в римському приватному праві була конструкція «квазі» (етимологічно походить від лат. *quasi* — немов би, на зразок, подібний, неначе, майже)<sup>1</sup>. У літературі відмічається, що термін «*quasi*» означав у римському праві подібні, аналогічні ситуації<sup>2</sup>.

Традиційним її втіленням були у зобов'язальному праві квазіконтракт і квазіделікт (як додаткові підстави виникнення зобов'язань), а

<sup>1</sup> Див.: Дворецкий И. Х. Латино-русский словарь / И. Х. Дворецкий. – 2-е изд., испр. – М., 1976. – С. 843; Нисембаум М. Е. *Via Latina ad jus* (Латинская дорога к праву) / М. Е. Нисембаум. – М., 1996. – С. 537.

<sup>2</sup> Див.: Бартошек М. Римское право (Понятия, термины определения) : пер. с чешск. / М. Бартошек. – М., 1989. – С. 267.

у речовому — узуфрукт та квазіузуфрукт. Причому необхідно відмітити, що наведеними прикладами не вичерпувалися прояви нетиповості в римському приватному праві, й зокрема, вони пов'язувалися із наявністю пекулію та квазіпекулію<sup>1</sup>, володіння й квазіволодіння<sup>2</sup>, новації та квазіновації<sup>3</sup>.

Відомо, що на певному етапі розвитку приватного права римські юристи зазначали, що контракт та делікт не охоплюють усієї сукупності юридичних фактів, на підставі яких виникали зобов'язання. Унаслідок цього було використано сполучник «квазі», що відображав деяку подібність із контрактами й деліктами, завдяки чому з'явилися такі підстави, як квазіконтракт та квазіделікт.

Варто підкреслити, що пояснення романістів з цього приводу не відзначаються єдністю. Зокрема, І. Новицький зазначав, що терміном *quasi ex contractu* позначалися випадки, за яких поміж двома сторонами, котрі не перебували в договірних відносинах, встановлювалися зобов'язальні відносини, за своїм *характером і змістом схожі* із договірними зобов'язаннями<sup>4</sup>. Відмінність *quasi delicta* від справжніх *delicta*, М. Боголепов убачав у тому, що їм не вистачало *якої-небудь із ознак*, об'єктивної або суб'єктивної, тобто шкоди чи умислу<sup>5</sup>. У свою чергу К. Чілларж зазначав як відносно квазіконтрактів, так і квазіделіктів, що вони вважалися фактами, які хоча й не були контрактами (деліктами), але породжували *подібні зобов'язання*<sup>6</sup>.

Враховуючи викладене, можливо відзначити, що результатом використання терміна «квазі» стало:

1) узагальнення окремих, за своєю суттю різних правових ситуацій, за яких виникали зобов'язання, подібні до контрактів та деліктів, однак без притаманної праву чіткості й однозначності. Адже відсутній критерій, на основі якого відбулося таке об'єднання та зближення. Звісно,

<sup>1</sup> Див.: Хвостов В. М. Система римського права : конспект лекцій ; предисл. А. Ворс / В. М. Хвостов. – М., 1909. – С. 35–38.

<sup>2</sup> Див.: Зом Р. Институции : Ч. 2 : Система. Вып. 1 : Общая часть и вещное право. История и система римского гражданского права. Ч. 2 : Вып. 1 ; пер. Н. Кесслер ; предисл. и ред. А. Н. Беликов / Р. Зом. – Сергиев Посад, 1916. – С. 324.

<sup>3</sup> Див.: Пергамент М. Я. Договорная неустойка и интерес / М. Я. Пергамент. – 2-е изд., пересмотр. и доп. – М., 1905. – С. 26–29.

<sup>4</sup> Римское частное право : учебник / под ред. И. Б. Новицкого и И. С. Перетерского. – М., 2008. – С. 432.

<sup>5</sup> Боголепов Н. Учебник истории Римского права / Н. Боголепов. – М., 1895. – С. 491.

<sup>6</sup> Чилларж К. Ф. Учебник институций римского права : пер., разреш. автором, под ред. В. А. Юшкевича / К. Ф. Чилларж. – 2-е изд. – М., 1906. – С. 225, 246.

можна вказати як такий правовий наслідок квазіконтракт (квазіделікт), тобто в сучасному розумінні виникнення недоговірною зобов'язання;

2) започаткування достатньо складного поєднання<sup>1</sup> правових явищ на ті, які: а) мали правове регулювання (контракти, делікти); б) були позбавлені такого (квазіконтракти, квазіделікти), але були зовні схожі з тими, що регулювалися правом;

3) використання штучних прийомів для поширення правового регулювання на схожі відносини. У сучасному вимірі використання таких прийомів нагадує ті правові механізми, що застосовуються при аналогії закону, оскільки за основу при аналогії закону мають братися *подібні за змістом цивільні відносини* (ч. 1 ст. 8 ЦК).

Окрім цього, ще більш «заплутаною» виглядає поява в імператорський період такого різновиду особистого сервітуту, як квазіузуфрукт (*quasi ususfructus*). Особливо у контексті пояснень його подібності або потреби введення порівняно із принципами функціонування власне узуфрукту. Сутність квазіузуфрукту полягала в тому, що, на відміну від узуфрукту, його предметом виступали споживні речі, як правило, гроші або ж усе спадкове майно. Це по своїй природі суперечило сутності *usufructus*, оскільки його об'єктом могли бути лише неспоживні речі.

Г. Дєрнбург підкреслював, що господарські цілі обох інститутів були ті самі, але їх юридична форма достатньо різна. При квазіузуфрукті узуфруктарій ставав власником об'єкта узуфрукту з правом повного розпорядження останнім. Квазіузуфрукт не являв собою речового права подібно узуфрукту, він іншим чином досягав мети узуфрукту — забезпеченням одній особі капіталу, з наданням іншій на певний час доходів<sup>2</sup>.

Пояснюючи виникнення квазіузуфрукту, Ю. Барон стверджував, що господарська думка, яка лежала в основі узуфрукту, допускала

<sup>1</sup> У цьому випадку навряд чи раціонально вести мову про поділ, враховуючи ті правила, що висуваються логікою до цієї операції. Зокрема, його здійснення на одній основі, члени поділу мають виключати один одного (детальніше див: Струве Г. Е. *Элементарная логика : учебник для преподавания и самообучения* / Г. Е. Струве. – 6-е изд. – Варшава, 1884. – С. 69–72; Жеребкін В. Є. *Логіка : підр. для юрид. вузів і ф-тів* / В. Є. Жеребкін. – Х., 1995. – С. 56 – 58.) Однак цього не спостерігається при виокремленні, наприклад, контракту та квазіконтракту. Адже відповідно до логічної операції поділу квазіконтракти мали би включатися до групи деліктів.

<sup>2</sup> Дєрнбург Г. *Пандекты: Вещное право* / Г. Дєрнбург. – СПб., 1905. – Т. 1. – 6-е изд., испр. – С. 213, 226–227.

можливість його застосування до всіх тілесних та безтілесних речей. Зокрема, у сфері спадкування виникла необхідність втілити таку ідею, і для цієї мети, на зразок справжнього узуфрукту, створити аналогічний інститут — *quasi ususfructus*<sup>1</sup>. При порівнянні узуфрукту та квазіузуфрукту Л. Дорн указував, що поміщення квазіузуфрукту до прав на чужі речі було викликано винятково практичною зручністю, і до цього стимулювала єдина економічна мета, яка досягалася як за допомогою квазіузуфрукту, так і договору позики<sup>2</sup>. Г. Пухта зазначав, що квазіузуфрукт стосовно питань виникнення, припинення та забезпечення розглядався як справжній узуфрукт, однак до нього не застосовувалися ті принципи, що визначали відносини сторін, оскільки тут не могло йтися про існування права власності одночасно з узуфруктом<sup>3</sup>.

Відтак усе викладене дозволяє зробити висновок, що в основі виникнення квазіузуфрукту закладена певна ідея, що використовувалася в узуфрукті. Завдяки цьому стало можливим використати подібне правове регулювання і до його парної категорії — квазіузуфрукту, незважаючи на ті правові засоби, що застосовувалися при цьому.

Таким чином, за своєю сутністю римське приватне право було побудоване на внутрішньо поєднаних та взаємозумовлених винятках. Однак за допомогою узгодження відбувалося повноцінне та ефективне застосування певних правових засобів для регулювання тих чи інших суспільних відносин.

Фактично подібне відбувається й в умовах сьогодення, хоча з деякими особливостями та специфікою. Унаслідок цього важливою є потреба простежити і сучасні прояви нетиповості, зокрема, щодо:

- 1) юридичних осіб (технопарки, бізнес-інкубатори, промислово-фінансові групи, фонди фінансування будівництва та операцій з нерухомістю);
- 2) об'єктів цивільних прав (електронні гроші, бездокументарні цінні папери);
- 3) правочинів (електронні правочини, електронний цифровий підпис);
- 4) речового права (довірча та публічна власність);
- 5) спадкового права (заповідальні розпорядження).

<sup>1</sup> Барон Ю. Система римського громадянського права // Кн. 2. Владение. Кн. 3. Вещное право; пер. с нем. Л. Петражицкого / Ю. Барон. – 2-е изд. – М., 1898. – С. 95.

<sup>2</sup> Дорн Л. Б. Об узуфрукте по римскому праву / Л. Б. Дорн. – СПб., 1871. – Т. 1. – С. 87–92.

<sup>3</sup> Пухта Г. Ф. Курс римского гражданского права: пер. с последн. нем. изд. проф. Рудорффа / Г. Ф. Пухта. – М., 1874. – Т. 1. – С. 476.

У всіх наведених випадках спостерігається і та сама тенденція — існує основне правове явище (будь то конструкція юридичної особи, об'єкта цивільних прав і т. д.), поряд із якою з'являється і розвивається інше правове явище. Причому останнє може будуватися як на основі повної подібності основному, так і протиставлятися йому. Так, специфіка електронного цифрового підпису виявляється в тому, що його накладення *прирівнюється до власноручного підпису*, у випадку якщо електронний цифровий підпис підтверджено з використанням посиленого сертифіката ключа за допомогою надійних засобів цифрового підпису або *печатки*, у разі накладення на електронний документ ще одного електронного цифрового підпису юридичної особи, спеціально призначеного для таких цілей (ч. 1 ст. 3 та ч. 5 ст. 5 Закону України «Про електронний цифровий підпис»)<sup>1</sup>. Антиподом цього є конструкція довірчої власності, яка, на перший погляд, містить подібності із правом власності, однак побудована на якісно інших засадах<sup>2</sup>.

У цьому разі кориснішим є індуктивний спосіб дослідження, оскільки він дозволяє на конкретному випадку з'ясувати і виробити висновки відносно явища взагалі. Саме тому детально вбачається за доцільне зупинитися на аналізі фондів фінансування будівництва (надалі — ФФБ) та операцій з нерухомістю (надалі — ФОН) у ракурсі подібності цих правових конструкцій до юридичної особи. Необхідність такого порівняння зумовлена як відсутністю доктринальних досліджень конструкції ФФБ (ФОН), так і емпіричним аналізом норм Закону України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю»<sup>3</sup> (надалі — Закон). Його результати дозволяють стверджувати, що ФФБ (ФОН) є подібними конструкціями стосовно юридичної особи, і це, зокрема, виявляється в тому, що вони:

а) створюються *фінансовими установами за власною ініціативою* (ч. 1 ст. 5 Закону). Це цілком узгоджується із конструкцією юридичної особи, яка, за загальним правилом, створюється за власною ініціативою її засновників;

<sup>1</sup> Про електронний цифровий підпис : Закон України від 22 травня 2003 р. № 852-IV // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 25. – Ст. 1175.

<sup>2</sup> Див. напр.: Майданик Р. А. Довірча власність у цивільному праві України (формування, порівняльний аналіз і поняття) / Р. А. Майданик // Укр. комерц. право. – 2004. – № 5. – С. 37–56.

<sup>3</sup> Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю [Електронний ресурс] : Закон України від 19 червня 2003 р. № 978-IV // Офіц. сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>

б) функціонують на підставі Правил, які є затвердженою і оприлюдненою системою норм (абз. 8 ст. 2 Закону). Тобто одним із основних регуляторів діяльності ФФБ (ФОН) є певний документ, в якому визначені норми, обов'язкові для їх учасників. Наявність правил також підтверджує певну подібність ФФБ (ФОН) із юридичною особою у контексті обов'язковості в останньої установчих документів, що визначають її організаційну структуру, умови діяльності та припинення;

в) мають майно (ч. 13 ст. 25 Закону), що також повною мірою відповідає конструкції юридичної особи, яка наділяється засновниками (учасниками) майном;

г) припиняють своє функціонування за рішенням управителя ФФБ у разі досягнення мети (ч. 1 ст. 22) або після закінчення строку, на який ФОН був створений, та після виконання своїх зобов'язань перед власниками сертифікатів відповідно до Правил ФОН (ч. 1 ст. 31 Закону) чи на підставі рішення суду (ч. 2 ст. 31 Закону). При припиненні функціонування ФОН навіть складається ліквідаційний баланс (ч. 3 ст. 31 Закону). Хоча терміни «припинення», «ліквідація», «ліквідаційний баланс» стосуються процесу припинення юридичних осіб і орієнтовані винятково на юридичних осіб, тобто суб'єктів права<sup>1</sup>, втім законодавець уживає їх і щодо ФФБ (ФОН).

Разом з тим є очевидним, що у цій ситуації також допускається «присутність» основного правового явища (юридична особа) і подібного, яке порівнюється із основним (ФФБ і ФОН). При цьому важливо підкреслити той факт, що за наявності подібностей цих правових моделей законодавець фактично їх протиставляє. Це виражається у приписі, що ФФБ (ФОН) не є юридичними особами (ч. 1 ст. 11 та ч. 2 ст. 25 Закону).

Таким чином, складається повною мірою парадоксальна та алогічна ситуація, оскільки при використанні по суті однакових правових засобів створюється конструкція, котра не зближується, а навпаки, віддаляється від основної. Вищенаведені розсуди доводять, що наявність певних подібностей виступила у римському приватному праві передумовою для поширення правового регулювання на схожі відно-

<sup>1</sup> Детальніше див.: Крат В. І. § 9 Розділу 1. Припинення юридичних осіб (статті 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112) / В. І. Крат, В. М. Кравчук, Ю. В. Мица, І. В. Спасибо-Фатеева // Цивільний кодекс України : Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців) / за ред. І. В. Спасибо-Фатеевої. – Х., 2009. – Т. 3: Юридична особа. – С. 254–312.



сини. Як наслідок, навряд чи доцільно і навіть допустимо моделювати за допомогою аналогічних понять і термінів таку конструкцію, що не зближується із основною, а протиставляється останній.

Наведені твердження дозволяють зробити окремі загальні висновки, що матимуть важливе методологічне значення для подальшого дослідження нетиповості у цивільному праві:

1. Прояв нетиповості відбувається за наявності основного правового явища, під котре немов «підлаштовується» інше, що має з ним деякі спільні чи подібні риси або правові наслідки. Причому такому явищу завжди чогось не вистачало або воно містило деяку суперечність, яка не дозволяла його кваліфікувати за допомогою існуючих як у доктрині, так і законодавстві понять.

2. Наявність одного правового явища завжди зумовлювала наявність іншого, йому подібного, що порівнювалося із основним, завдяки чому вони існували як нерозривні парні категорії. Наприклад, делікт — квазіделікт, узуфрукт — квазіузуфрукт.

3. Наслідком такого порівняння виступало обґрунтування доцільності його регулювання за допомогою існуючих правових засобів, однак із врахуванням відмінностей, що не допускали кваліфікувати його як основне правове явище.

4. Можливо констатувати певну адаптованість цих явищ до конкретних ситуацій за відсутності виокремлення чітких ознак, які були б підставою виділення таких парних категорій. В основі цього знаходилася казуїстичність, притаманна римському приватному праву, на підставі якої вироблялося в подальшому загальне правило.

5. За своєю сутністю римське приватне право було побудоване на внутрішньо поєднаних та взаємообумовлених винятках. Однак за допомогою узгодження відбувалося повноцінне та ефективне застосування певних правових засобів для регулювання тих чи інших суспільних відносин.

6. У сучасних умовах, на відміну від римського приватного права, прояви нетиповості характеризуються особливостями та специфікою, що стосується як численності її випадків (зокрема, технопарки, бізнес-інкубатори, промислово-фінансові групи, фонди фінансування будівництва та операцій з нерухомістю, електронні гроші, бездокументарні цінні папери, електронні правочини, електронний цифровий підпис, довірча та публічна власність, заповідальні розпорядження), так і пра-

вил, на основі яких розвиваються ці конструкції (повної подібності або протиставлення основній конструкції).

7. Наявність певних подібностей виступила у римському приватному праві передумовою для поширення правового регулювання на схожі відносини. Як наслідок, навряд чи доцільно моделювати за допомогою аналогічних понять таку конструкцію, яка протиставляється, а не зближується з основною.